

Agrar va oziq-ovqat bozorlarida muvozanat holati va narxlarni davlat tomonidan tartibga solish

Ilmiy rahbar:

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Tadbirkorlik va boshqaruv fakulteti
Moliya va bank ishi kafedrası o'qituvchisi

Ostonoqulov Alisher

tell: +998932222217

Mualliflar:

Fakultet: Tadbirorlok va boshqaruv
Yo'nalish: Buxgalteriya hisobi va audit
Kurs: 3

I F Sh:Shavkatova Sitora Rustam qizi
Tel: +998 88-809-99-48

Fakultet: Tadbirorlok va boshqaruv
Yo'nalish: Buxgalteriya hisobi va audit
Kurs: 3

I F Sh:Sharipova Nilufar Mansurjon qizi
Email: mansurovnaa02@gmail.com
Tel: 998902267654

Fakultet: Tadbirorlok va boshqaruv
Yo'nalish: Iqtisodiyot (tarmoq va sohalar)
Kurs: 2

I F Sh:Ikrom O'rolovich Baxtiyorov.
Email: baxtiyorovikrom00@gmail.com
Tel: +998915770425

Annotatsiya

Hozirgi zamonaviy dunyoda mamlakatlar yuksalishiga asosiy sababchi bo'lib xizmat qiladigan mamlakat iqtisodiyotidir. Vaholanki, rivojlangan mamlakatlar ham o'z iqtisodiyotini yuksaltirish orqali cho'qqiga chiqadi. Moliyaviy munosabatlar va moliyalashtirish qoidalariga amal qilgan holda amalga oshirish va shuningdek soliqlar haqida ham alohida to'xtalamiz. Bu maqolada quyidagilarni yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: Iqtisodiyot, tarmoqlar iqtisodiyoti, mamlakat iqtisodiyoti, iqtisodiy yuksalish, moliyaviy munosabat, moliyalashtirish, soliq tushunchasi.

KIRISH

Agrar sektorda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish sharoitlarining tavakkalchilikka o'ta moyilligi, tarmoqda daromadlar shakllanishining ob-havo va tabiiy-iqlim shart-sharoitlariga bevosita bog'liqligi qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilarining daromadlari va turmush farovonligi darajasiga hamda bandlikka kuchli ta'sir ko'rsatadi. Tabiiy omillarning bir qismini (ob-havo, tabiiy-iqlim sharoitlari, suv ta'minoti va boshq.) boshqarish qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilarining imkoniyatlar doirasidan tashqarida bo'lib, ularni oldindan rejalashtirib bo'lmaydi. Ammo bu omillarning qulay yoki noqulay kelishi ishlab chiqarish rentabelligiga kuchli ta'sir ko'rsatadi va xo'jalik yuritishning o'ta tavakkalchilikka moyilligini yuzaga keltiradi. Fermer va dehqonlar manfaati tomonidan yondoshsak, yil davomida mahsulot yetishtirish uchun sarflangan xarajatlar tabiiy ofatlar (sel, jala, do'l, suv toshqini, qurg'oqchilik, keskin sovuq tushishi, turli kasalliklar va zararkunandalar) tufayli bekorga sovurilishi mumkin. Bunday hollarda ularning ko'rgan zararini qisman bo'lsa-da qoplamaslik, kelgusi yildagi takror ishlab chiqarish jarayonini amalga oshirishga ham qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Ob-havoning noqulay kelishi nafaqat qishloq xo'jaligi, balki qayta ishlash sanoati, eksport va mamlakat miqyosida oziqovqat ta'minotiga xavf solishi mumkin. Oziq-ovqat tanqisligi vujudga kelmasligi uchun davlat zahiralari bo'lishi maqsadga muvofiq. Agrar ishlab chiqarishining tabiiy-iqlim shart-sharoitlariga bog'liqligi tarmoqda narxlar va daromadlarning barqarorligiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Talab noelastik sharoitda qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmining qisqarishiga nisbatan narxlarning oshishi ko'proq nisbatda bo'lishidan fermerlarning daromadi oshishi mumkin. Ammo bunday holatda iste'molchilar kam miqdordagi mahsulotni o'ta qimmat narxda xarid qilishga majbur bo'ladi. Bu holat, bir tomondan, iste'mol narxlari indeksiga ta'sir ko'rsatib inflyatsiyani kuchaytirsam, ikkinchi tomondan aholi daromadlari xarid quvvatini pasaytirib, turmush darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bunday holatlarda davlat iste'molchilarni himoya qilish maqsadida narxlarning maksimal darajasini, ya'ni —maksimal narxlarni kiritishi maqsadga muvofiq.

—Maksimal narx

– bu qonuniy asosda muvozanatli narxdan pastda o'rnatilgan narx bo'lib, u orqali sotuvchilarga mahsulotlarini belgilangan narxdan qimmatga sotish ta'qiqlab qo'yiladi. Maksimal narxlarning kiritilishi bozorda taqchilikni yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Buning oldini olish uchun davlat o'zining bufer zaxirasidan bozorga mahsulot chiqarishi yoki iste'molni me'yorlashi (kartochka orqali) talab qilinadi.

Muvozanli narxdan yuqori o`rnatilgan har qanday narxda vaqt o`tishi bilan taklif hajmi talab hajmidan oshib ketadi va ortiqcha taklif vujudga keladi. Bu esa narxlarni yana pasayishiga sabab bo`lishi mumkin. Agar hukumat —minimal narxllarni saqlab turishga intilsa, bozordagi ortiqcha taklif hajmini o`z bufer zaxirasiga xarid qilishi yoki talabni rag`batlantirishi lozim bo`ladi. Masalan, bozordagi ortiqcha taklifni qisqartirish uchun, AQSH hukumati fermerlardan mahsulotlarni xarid qilib, maktab bolalariga bepul nonushta joriy etgan. Ma`lumki, qishloq xo`jaligi mahsulotlari biologik jarayonlar bilan bog`liqligi tufayli ularni uzoq muddatda saqlash yoki olis masofalarga tashish imkoniyatlari cheklangan. Qishloq xo`jaligidan farqli ravishda sanoat, savdo yoki xizmat ko`rsatish korxonalarini o`z mahsulotlariga narx belgilashda ancha qulay mavqega ega. Chunki ularni bozor narxi qoniqtirmasa, toki bozorda qulay vaziyat vujudga kelgunga qadar tovarlarini sotmay saqlab turish mumkin. Qishloq xo`jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari esa sabzavot, meva yoki sut kabi tez buziluvchan mahsulotlarni bozorda qulay vaziyat kelishini kutib, uzoq vaqt saqlab tura olmaydi. Bu xil mahsulotlar ma`lum muddat o`tgandan so`ng o`zining iste`mol qiymatini yo`qotishi sababli fermerlar bozorda tashkil topgan narxlar darajasi bilan qanoatlanishga majbur bo`ladilar. Shuningdek, qishloq xo`jaligi mahsulotlariga bo`lgan talabning narxga nisbatan elastikligi ham past darajada. Ma`lumotlarga ko`ra, qishloq xo`jaligi mahsulotlariga talabning narxga nisbatan elastiklik koeffitsienti taxminan 0,20–0,25 ga teng, ya`ni mahsulot sotish hajmini 10 %ga oshirish uchun, qishloq xo`jaligi mahsulotlari narxlarini 40-50 %ga pasaytirishga to`g`ri keladi⁶. Qishloq xo`jaligi mahsulotlariga bo`lgan talabning daromadga nisbatan elastikligi ham past darajada, ya`ni aholi real daromadlarining oshib borishiga nisbatan qishloq xo`jaligi mahsulotlariga talabning oshishi sezilarli darajada ortda qoladi. Agrar tarmoqqa moddiy-texnika resurslari yetkazib beruvchi, turli xizmatlar ko`rsatuvchi va qishloq xo`jaligi mahsulotlarini qayta ishlovchi sanoat korxonalarini, shuningdek, mahsulotlarni fermer va dehqonlardan ulgurji narxlarda sotib oluvchi savdo-tayyorlov korxonalarini hududlarda kamchilikni tashkil etib, ko`pincha monopol mavqega egaligi bilan tavsiflanadi. Natijada, bir tomondan, qishloq xo`jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari moddiy-texnika resurslari va xizmatlar uchun qimmat narxlarda haq to`lashga majbur bo`lsa, ikkinchi tomondan qishloq xo`jaligi mahsulotlarini qayta ishlash korxonalarini va ulgurji savdo-tayyorlov tashkilotlariga arzon narxlarda topshirishga majbur bo`ladi. Oqibatda qishloq xo`jaligi mahsulotlari narxlari bilan tarmoqda ishlatiladigan moddiy-texnika resurslari va xizmatlar narxlari o`rtasida —yirik disparitetl vujudga keladi.

Qisqacha xulosa

Xulosa qilib aytganda, yuqorida keltirilgan va boshqa qishloq xo'jaligiga xos bo'lgan omillar agrar va oziq-ovqat bozorlarini turli usul, mexanizm va dastaklar orqali davlat tomonidan tartibga solish va qo'llabquvvatlashni ob'ektiv zaruratga aylantiradi. Albatta, agrar sektorni tartibga solib turish to'g'risida fikr yuritganda, davlatning agrar ishlab chiqarish faoliyatiga to'g'ridan-to'g'ri aralashuvi emas, balki turli mexanizmlar va dastaklar orqali tovar ishlab chiqaruvchilar faoliyatiga bevosita yoki bilvosita ta'sir o'tkazishi haqida gap borayotganini unutmaslik lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Campbell R. McConnel, Stanley L. Brue, Sean M. Flynn. Microeconomics: Principles, Problems and Policies. -19th ed. – New York. The McGraw-Hill Companies, Inc., 2015. P. 604.
2. Pindyck, Robert S. Microeconomics. – Copyright 2013, Macmillan Publishing Company, a division of Macmillan, Inc.
3. Аддреу ас-Колелл и др. икромэкономическая теория. Учебник. – .: Дело и Сервис, 2016. - 630 стр. 4. Тарануха .В. икромэкономика. Учебник. – .: Дело и Сервис, 2011. - 580 стр.
5. Salimov B.T., Muxitdinova U.S., Mustafakulov Sh.I., Salimov B.B. Mikroiqtisodiyot. Darslik. –T.: TDIU, 2005. - 230 b.
6. Salimov B.T., Mustafakulov Sh.I., Yuldashev G'.T., Sultanov B.T. Mikroiqtisodiyot. Masalalar to'plami. –T.: TDIU, 2018. - 210 b.
7. Фуломов С.С., АЛИМОВ Р.Х., САЛИМОВ Б.Т., ХОДИЕВ Б. ., ИШНАЗАРОВ.А.И. икромиктисодиёт. Дарслик – Т.: —ШАРҚ| нашриёти, 2001. - 320 б.

